

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ УЧНЯ

РОЗДАВАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ 1

БАБИН ЯР – ЧАС БУДУВАТИ?⁷

Уривок з інтерв'ю з Семеном Глузманом

– *Що таке особисто для вас Бабин Яр?*

– По-перше, для мене Бабин Яр – це місце, де лежить мій дід. Мій батько пройшов усю війну до Берліна. А коли повернувся, дізнався, що його батько, старий робітник Абрам Глузман, як і всі євреї, котрі залишились у Києві, був убитий німцями.

Друге, не менш гірке, те, що було частиною вже мого життя, – це радянський Бабин Яр. Щорічні вересневі спроби громадськості прийти на це місце і сказати те, що годиться говорити в таких місцях, і жорсткий опір цьому радянської влади. Це була безглузда, цинічна наруга, це було тріумфуюче зло, що не відало ні моральних, ні фізичних обмежень і знало, що воно може не соромитися. Люди приходили вшанувати пам'ять жертв фашизму. Чому ж потрібно було в ці кілька вересневих днів бути на боці нацистів, а не на боці жертв? Гадаю, що це просто патологічний, звириний антисемітизм керівників країни.

– *Як ви вважаєте, Бабин Яр – лише єврейська проблема?*

– Ні, звісно. Бабин Яр – це передусім проблема тоталітарної міфології, котра для багатьох громадян Німеччини та Радянського Союзу була приваблива своєю красивою простотою і яка призводила до таких страшних жертв. Для мене це головне.

Д л я н о т а т о к

⁷ Дзеркало тижня. – 2002. – №34 (409).

РОЗДАВАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ 2

Фрагмент зі статті Віктора Некрасова «Чому це не зроблено» в «Літературній газеті» (1959)⁸

І ось я стою на тому самому місці, де у вересні сорок першого року по-звірячому були знищені тисячі радянських людей, стою над Бабиним Яром. Тиша. Пустота. По той бік яру будуються якісь будинки. На дні яру – вода. Звідки вона?

По схилу яру, пробираючись крізь кущі, піднімаються старий зі старою. Що вони тут роблять? У них тут загинув син. У Києві немає людини, якої тут, у Бабиному Ярі, не покоївся (ні, тут інше слово потрібне) батько чи син, родич, друг, знайомий...

Зараз в Архітектурному управлінні міста Києва мені повідомили, що Бабин Яр передбачається «залити» (ось звідки вода!), іншими словами, засипати, зрівняти, а на його місці зробити сад, поставити стадіон...

Чи можливо це? Кому це могло прийти в голову – засипати яр глибиною у 30 метрів і на місці великої трагедії бавитися та грати в футбол?

Ні, цього допустити не можна!

Коли людина помирає, її ховають, а на її могилі ставлять пам'ятник. Невже цієї данини поваги не заслужили 195 тисяч киян, по-звірячому розстріляних у Бабиному Яру, на Сирці, в Дарниці, в Кирилівській лікарні, на Лук'янівському цвинтарі?

Д л я н о т а т о к

⁸ Цит. за: Лазарев Л. Как неоперабельный осколок. // Лехаим, 2002. – №7-123. <http://www.lechaim.ru/ARHIV/123/lazarev.htm>

РОЗДАВАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ 3

Евгений Евтушенко⁹

БАБИЙ ЯР

[...] Над Бабьим Яром шелест диких трав.
Деревья смотрят грозно,
по-судейски.
Все молча здесь кричит,
и, шапку сняв,
я чувствую,
как медленно седею.
И сам я,
как сплошной беззвучный крик,
над тысячами тысяч погребенных.
Я –
каждый здесь расстрелянный старик.
Я –
каждый здесь расстрелянный ребенок.
Ничто во мне
про это не забудет!
«Интернационал»
пусть прогремит,
когда навеки похоронен будет
последний на земле антисемит.
Еврейской крови нет в крови моей.
Но ненавистен злобой заскорузлой
я всем антисемитам,
как еврей,
и потому –
я настоящий русский!

1961

⁹ Євген Євтушенко – російський поет, публіцист, з 1991 року живе в США; на текст поезії «Бабин Яр» написана 13-та симфонія Дмитра Шостаковича.

Дмитро Павличко

БАБИН ЯР. РЕКВІЄМ¹⁰

V.

Похилений вітром осіннім,
Над Бабиним Яром стою.
Отця сивобрового бачу,
І брата, і матір свою.

Не тут вони тяжко вмирили,
Не тут вони зморені сплять.
Та їхні молитви й благання
В деревах десь тут шелестять.

Тут Київ та рід мій козацький,
Тут наша свобода в крові.
Над братнім усопшим народом
Ми молилось, мертві й живі.

Я бачу – то мамині сльози
Блискочуть на хвилях Дніпра,
Я знаю – моя Україна
Воскресне на поклик добра!

¹⁰ Дмитро Павличко – український поет, перекладач, громадсько-політичний діяч.